

Från: Kommunstyrelsen
Till: Klimat- och näringslivsdepartementet
Diarienummer: KS-2026-00165
Typ av dokument: Yttrande
Datum: 2026-04-29

Yttrande över remiss av betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)

Bakgrund

Klimat- och Näringslivsdepartementet har tagit fram ett betänkande om En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden. Betänkandet omfattar en utredning om den totala handläggningstiden i mål och ärenden enligt miljöbalken och plan- och bygglagen kan förkortas genom en ändrad instansordning och ökade krav på prövningstillstånd samt om kretsen som får överklaga kan och bör minskas när det gäller domar eller beslut. Betänkandet är på remiss till den 19 maj 2026. Ängelholms kommun har getts möjlighet att yttra sig.

Yttrande

Utredningen innebär förändringar som direkt påverkar arbetet inom både detaljplan och bygglov enligt plan- och bygglagen och delar av miljöbalkens tillämpningsområden. Förslagen kan, inom främst bygglovsprocessen, komma att förbättra kommunens förutsättningar att bedriva ett snabbare och mer effektivt myndighetsarbete. Dock innebär det samtidigt att kraven på rättssäkerhet och kvalitet i det kommunala beslutsfattandet förstärks.

Kommunen bedömer att utredningen i stor utsträckning fokuserar på överklagandeprocessen och instanskedjan, snarare än de grundläggande orsakerna till långa ledtider i planprocessen, särskilt omfattningen av utredningskrav. Detta framstår som en central brist, då utredningen själv identifierar utredningsbördan som en huvudorsak till långa ledtider, men utan att föreslå motsvarande konkreta förändringar av de rättsliga kraven. Detta är anmärkningsvärt då uppdraget även omfattat att bedöma hur behovet av utredningar kan begränsas och förtyd-

ligas, en fråga som enligt kommunen inte i tillräcklig utsträckning har omhändertagits, trots att detta är en av de mest avgörande orsakerna till långa ledtider i detaljplaneprocessen. Sammantaget riskerar detta att innebära att föreslagna åtgärder i huvudsak angriper symptom snarare än de strukturella orsakerna till långa ledtider i detaljplaneprocessen.

Överklagande och överprövning

En av de största förändringarna är att instanskedjan föreslås förkortas vad gäller bygglov. Länsstyrelsen föreslås tas bort som första överprövande instans, vilket innebär att överklagade bygglov och tillsynsärenden i stället kommer att gå direkt till Mark- och miljödomstolen. Ängelholms kommun ser positivt på detta förslag. En kortare instanskedja kan bidra till ökad förutsebarhet och snabbare lagakraftvinnande beslut, vilket är av stor betydelse för både kommun och exploatörer. Den totala handläggningstiden för överklagandeärenden beräknas minska med tre till sex månader, vilket ger snabbare laga kraft och större förutsebarhet för kommunens beslutsfattande. Samtidigt begränsas prövningstillstånden i Mark- och miljööverdomstolen till prejudikatintresse och synnerliga skäl, vilket ytterligare bidrar till att fler ärenden avslutas tidigare i processen och att rättspraxis kan utvecklas mer tydligt och konsekvent över tid. Dessa förändringar sammantaget innebär en avsevärd förstärkning av effektiviteten i hela processen.

Samtidigt innebär borttagandet av länsstyrelsen som överprövande instans att en viktig korrigerande och kvalitetssäkrande funktion i processen försvinner. Det finns därmed en risk att fler ärenden i stället avgörs först i domstol, vilket kan leda till fler upphävda beslut och en ökad belastning på domstolarna.

Domstolsprövning utgör en av de mest tidskrävande delarna av detaljplane- och bygglovsprocessen. Ängelholms kommun ser positivt på införandet av avgift för överklagande. Införandet av överklagandeavgifter – 1 000 kronor till mark- och miljödomstolen och 2 000 kronor till Mark- och miljööverdomstolen – förväntas dessutom leda till en minskning av antalet överklaganden. Samtidigt bedömer kommunen att införandet av avgifter i huvudsak påverkar inflödet av överklaganden, men inte de bakomliggande strukturella orsakerna till långa ledtider,

såsom omfattande utredningskrav, komplexa ärenden och domstolarnas handläggningsskapacitet. Förslaget riskerar därmed att i huvudsak angripa symptom snarare än grundorsaker.

Vidare ser kommunen att ledtiderna i domstol ofta adderar flera år till en redan lång process. Om fler ärenden till följd av den nya instansordningen förs direkt till domstol, utan motsvarande resursförstärkning, finns en påtaglig risk att handläggningstiderna i domstol ökar snarare än minskar. Redan långa handläggningstider i domstolarna riskerar annars att bli än längre.

Kommunen bedömer därför att införandet av avgifter endast i begränsad omfattning påverkar de bakomliggande orsakerna till långa ledtider i processen och att ytterligare åtgärder krävs för att effektivisera domstolarnas handläggning.

Vad gäller bygglovsenhetens arbete förväntas förslaget innebära en viss lättnad vad gäller administration och om andelen överklaganden minskar så minskar även volymen ärenden som måste expedieras till överinstanserna. Att fler bygglovsärenden kommer att gå direkt till domstol innebär också att kommunen i högre grad måste kunna företräda sina beslut i en process som är mer formell och juridiskt komplex än hos länsstyrelsen. Detta kan kräva mer tid i dialog med kommunjurister eller ytterligare kompetensutveckling inom förvaltningsrätt, processrätt och domstolsförfaranden. Förslaget kan därmed även medföra ökade kostnader för kommunen, bland annat genom större behov av juridisk kompetens och mer omfattande processföring i domstol.

En av de mest påtagliga svagheter med den nya instansordningen är att bygglovsenheten första beslut behöver hålla en ännu högre kvalitet. När länsstyrelsen försvinner som instans som ofta korrigerar, kompletterar eller samordnar bedömningar, hamnar ansvaret för gedigen rättslig analys ännu tydligare på kommunerna. Mark- och miljödomstolen har högre beviskrav och striktare prövning än länsstyrelsen, vilket innebär att varje beslut i högre grad måste tåla en direkt domstolsprövning utan att ha passerat en administrativ överprövning på vägen. Detta ökar kraven på dokumentation, motivering och tydliga hänvisningar till rättspraxis.

Samrådsrets

I betänkandet föreslås samrådsretsen begränsas och förtydligas, vilket innebär att kommunen inte längre behöver samråda brett med hyresgästorganisationer, boende eller olika intressegrupper - utan främst med fastighetsägare, rättighets-havare och myndigheter med ett faktiskt och väsentligt intresse.

Ängelholms kommun är i grunden positiv till förslaget om en tydligare och mer avgränsad samrådsrets, då nuvarande ordning ofta innebär att ett stort antal aktörer inkluderas av försiktighets skull, vilket förlänger processen och ökar administrationen utan att alltid tillföra motsvarande värde.

Nuvarande ordning riskerar även att leda till en överinkludering av aktörer, vilket i praktiken kan förlänga processen utan att bidra till ökad kvalitet i beslutsunderlaget. En mer träffsäker avgränsning till faktiskt berörda aktörer kan bidra till en effektivare process och bättre resursanvändning.

Risken för formaliafel i samrådsprocessen och den administrativa bördan minskar. Samtidigt är det avgörande att avgränsningen utformas med tydlig vägledning, så att inte relevanta intressen utesluts i ett tidigt skede. Brister i tidig dialog riskerar annars att leda till att synpunkter framförs först i senare skeden, vilket kan öka risken för överklaganden och därmed motverka syftet med reformen. En väl avvägd reglering behöver därför säkerställa både effektivitet och fortsatt god förankring i planprocessen.

Utredningar och myndigheter

Ängelholms kommun anser att det är angeläget med en ökad tydlighet från statens sida avseende utredningsbehov i planprocessens olika skeden (översiktsplan, detaljplan och bygglov):

- Att **standardisera utredningsbehovet** genom att länsstyrelserna i Sverige ställer samma utredningskrav.
- Att **tydliggöra utredningsbehovet** i planprocessens olika delar: antal utredningar, omfattning och nivå.

Detta skulle bidra till att korta ledtiderna, synkronisera utredningsbehoven mellan olika planskedet och skapa en större jämlikhet mellan kommuner i olika delar av landet.

I detaljplaneskedet är den mest centrala orsaken till långa ledtider utredningsbördan. Den orsaken adresseras endast i begränsad del i förslaget till betänkande, trots att utredningen själv konstaterar att omfattande och otydliga utredningskrav är en huvudorsak till att planarbetet blir långdraget och resurskrävande.

Kommunen ser det som en väsentlig brist att utredningen inte föreslår några förändringar av de rättsliga kraven på utredningar, trots att dessa identifieras som en huvudorsak till långa ledtider.

Utredningsbördan drivs i många fall av statliga myndigheters krav i planprocessen. Det är inte ovanligt att till exempel Trafikverket, länsstyrelsen och Statens geotekniska institut ställer krav på olika utredningar. Ängelholms kommuns bedömning är att det ofta sker utifrån ett försiktighetsperspektiv, snarare än ett tydligt lagstadgat behov. Det bidrar till ökade kostnader, längre ledtider och en mer svårförutsägbar process för kommunen. Detta är något som betänkandet tydligare behöver adressera för att på riktigt förkorta ledtiderna.

Kommunen bedömer att denna försiktighetsbaserade tillämpning skapar incitament för överutredning och minskar förutsebarheten i planprocessen.

Kommunen ser dock positivt på utredningens beskrivning av statliga myndigheters roll i planprocessen och de problem som identifieras kring utredningsbördan. Särskilt välkomnas analysen av att otydliga besked från exempelvis länsstyrelsen och andra statliga aktörer kan leda till att kommuner, av försiktighets-skäl, tar fram fler utredningar än vad som egentligen krävs. Kommunen ser även positivt på utredningens förslag om tydligare tidiga besked om vilka utredningar som krävs samt förbättrad vägledning, vilket bedöms kunna minska behovet av kompletteringar och skapa en mer förutsebar process.

För att dessa besked ska få avsedd effekt bedömer kommunen att de behöver ges en starkare rättsverkan eller vara tydligt styrande i senare skeden av processen, annars kvarstår incitamenten till överutredning.

Att detta uppmärksammas och att behovet av tydligare, mer förutsebara krav lyfts fram bedöms som ett viktigt steg mot en mer effektiv och rättssäker planprocess. Kommunen ser därför positivt på ambitionen att renodla myndigheternas roll och skapa bättre förutsättningar för tidiga och tydliga besked om vilka utredningar som faktiskt behövs.

Vägledning

Utredningen saknar tillräckligt konkreta åtgärder för att hantera den otydlighet som präglar dagens regelverk, vilket riskerar att kvarstå trots föreslagna förändringar. Behovet av tydlig och praktiskt tillämpbar vägledning är fortsatt stort.

Kommunen bedömer även att behovet av en mer enhetlig nationell tillämpning av plan- och bygglagen är stort, då variationer i tolkning mellan olika aktörer bidrar till osäkerhet och längre ledtider.

Digitalisering

Därutöver planeras en omfattande digitalisering. Digitalisering med rätt förutsättningar skulle kunna skapa förutsättningar för en mer sammanhållen och effektiv arbetsprocess där kommunen i högre grad får tillgång till kompletta och enhetliga underlag. Dock kommer detta att kräva både tid- och stora resurser av landets kommuner. Vikten av tydliga råd, riktlinjer och en betydligt förenklad process med att digitalisera detaljplaner blir därför viktigt.

Det är samtidigt viktigt att staten säkerställer tillräckligt stöd och finansiering för genomförandet, då risken annars blir att digitaliseringen i ett initialt skede snarare ökar belastningen på kommunerna.

Miljö

Förslaget till betänkande innebär inga större skillnader för miljö- och tillståndsnämndens arbete enligt miljöbalken. Ängelholms kommun har därför inget att erinra mot förslaget i denna del.

Sammantagen bedömning

Ängelholms kommuns sammantagna bedömning är att betänkandet inom vissa delar skulle bidra till kortare ledtider. Det skulle med största sannolikhet innebära snabbare bygglovsprocesser och bättre förutsättningar för stabilitet och minskade administrativa sidomoment. Samtidigt ställer det ökade krav på intern kvalitetssäkring, samordning mellan frågor inom plan- och bygglagen samt miljöbalken.

Ängelholms kommun bedömer också att betänkandet i sin nuvarande form kommer att få begränsade effekter på ledtiderna i detaljplaneprocessen även om färre överklaganden kan komma att få viss effekt.

Kommunen bedömer därför att ytterligare reformer krävs, särskilt kopplat till utredningskrav i de olika delarna av planprocessen, myndigheternas roll och tydligare rättsliga ramar i planprocessen, för att uppnå en mer genomgripande effektivisering.

Kommunen ser även positivt på utredningens förslag om tydligare tidiga besked om vilka utredningar som krävs samt förbättrad vägledning, vilket bedöms kunna skapa en mer förutsebar process. Detta bör gälla samtliga delar av planprocessen.

Mot denna bakgrund anser Ängelholms kommun:

- att regeringen bör återkomma med förslag som tydligt reglerar, begränsar och standardiserar utredningskraven i de olika skedena av planprocessen,
- att statliga myndigheters krav och ställningstaganden i planprocessen ska tydliggöras och ges bindande eller tydligt styrande verkan i tidiga skeden,
- att regeringen säkerställer att mark- och miljödomstolarnas kapacitet och resurser anpassas i takt med den ökade målvolymen, så att reformens syfte om kortare ledtider inte motverkas.